

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, професора Брателя Сергія Григоровича на дисертаційне дослідження Шапаренка Олександра Сергійовича на тему: «Адміністративно-правовий статус помічника судді», подане до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Необхідною умовою ефективного функціонування сучасної судової системи є належна організація діяльності суду, забезпечення оперативності судового розгляду, ефективної взаємодії між суб'єктами судового процесу та впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у сферу судочинства. Розвиток електронного суду, цифровізація документообігу, автоматизація процесів обробки судової інформації та постійне збільшення навантаження на суддів обумовлюють необхідність удосконалення механізму організаційного забезпечення судового процесу, важливим елементом якого є діяльність помічника судді.

У сучасних умовах функціонування судової системи України помічник судді фактично забезпечує організаційну, інформаційно-аналітичну та координаційну підтримку діяльності судді, що безпосередньо впливає на ефективність здійснення правосуддя. Водночас чинне нормативно-правове регулювання діяльності помічника судді залишається недостатньо систематизованим, а окремі аспекти його адміністративно-правового статусу, порядку взаємодії з іншими працівниками апарату суду та механізмів організаційного забезпечення судового процесу потребують подальшого наукового осмислення та вдосконалення.

Крім цього, сучасний стан реформування судової системи України, впровадження електронного судочинства, необхідність забезпечення оперативності розгляду судових справ та дотримання принципу розумних строків судового провадження вимагають підвищення ефективності діяльності суб'єктів організаційного забезпечення судового процесу. Особливої актуальності це питання набуває в умовах воєнного стану та постійної адаптації механізмів функціонування судової системи до нових викликів і умов здійснення правосуддя.

Викладене вище засвідчує актуальність, теоретичну та практичну значущість обраної теми дисертаційного дослідження, у межах якого здійснено спробу комплексного дослідження адміністративно-правового статусу помічника судді щодо організаційного забезпечення судового процесу в Україні.

Оцінка наукового рівні дисертації і наукових публікацій здобувача. З анотації до дисертаційного дослідження вбачається, що основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено в десяти наукових публікаціях, серед яких: чотири статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття в іноземному науковому виданні, п'ять тез наукових доповідей, опублікованих за результатами участі в науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Основні структурні елементи рецензованого дисертаційного дослідження відповідають визначеному у змісті до дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема дисертації ґрунтується на Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національній стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плані дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), а також Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019).

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Розроблені автором і викладені у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають достатній рівень обґрунтованості. Дисертантом опрацьовано та осмислено значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, проаналізовано нормативно-правове регулювання діяльності помічника судді, особливості функціонування інституту патронатної служби, а також окремі аспекти зарубіжного досвіду організаційного забезпечення діяльності суду.

Під час дослідження питань, що впливають із теми дисертації, автор у кожному конкретному випадку аналізує наукові підходи та позиції дослідників, обов'язково висловлюючи власну аргументовану думку, що свідчить про належний рівень наукової культури здобувача, його вміння критично осмислювати наукові положення та формувати самостійні висновки.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. У межах реалізації поставлених завдань автором використано філософські, загальнонаукові та спеціально-правові методи наукового пізнання. Водночас, як зазначено у вступі до дисертації, найбільш активно відповідні методи застосовуються під час дослідження теоретико-правових засад адміністративно-правового статусу помічника судді, зокрема у підрозділах 1.1–1.3 та 3.1. В інших структурних елементах дисертаційного дослідження переважно використовується логіко-семантичний метод – з метою поглиблення понятійно-категоріального апарату дослідження, уточнення змісту окремих правових категорій та формулювання авторських дефініцій.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Особистий внесок автора у розвиток відповідного напрямку науки адміністративного права полягає в обґрунтуванні найбільш суттєвих положень щодо визначення сутності адміністративно-правового статусу помічника судді, його місця в системі суб'єктів організаційного забезпечення судового процесу, а також у формуванні пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності помічника судді.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані:

у законодавчій діяльності – шляхом імплементації положень дисертаційного дослідження до чинного законодавства України у сфері судоустрою, державної служби та організації діяльності суду, а також підготовки пропозицій до проєктів нормативно-правових актів щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу помічника судді;

у науково-дослідній діяльності – для розширення меж теоретичного осмислення питань організаційного забезпечення судового процесу, функціонування інституту патронатної служби та адміністративно-правового статусу помічника судді;

в освітньому процесі – під час розроблення спеціальних курсів, написання підручників, навчальних посібників, практикумів, методичних рекомендацій, аналітичних оглядів та інших навчально-методичних праць із питань адміністративного права, судоустрою та організаційного забезпечення діяльності суду;

у практичній діяльності – для підвищення ефективності організаційного забезпечення судового процесу, удосконалення взаємодії помічника судді з іншими працівниками апарату суду та підвищення ефективності функціонування судової системи України.

В анотації дисертації стисло представлено основні результати проведеного дослідження із зазначенням положень наукової новизни та практичного значення одержаних результатів. Наприкінці анотації наведено ключові слова, що відповідають темі дисертаційного дослідження. Після ключових слів подано список наукових публікацій здобувача за темою дисертації.

У вступі подано загальну характеристику дисертаційного дослідження, зокрема: обґрунтування актуальності та вибору теми дослідження; визначено мету і завдання дослідження відповідно до його об'єкта та предмета; охарактеризовано використані методи наукового пізнання; розкрито наукову новизну одержаних результатів; визначено особистий внесок здобувача; наведено відомості щодо апробації результатів дослідження, а також структури та обсягу дисертації.

У Розділі 1 *«Теоретико-правові засади дослідження адміністративно-правового статусу помічника судді щодо організаційного забезпечення судового процесу»* автор досліджує місце помічника судді в системі суб'єктів організаційного забезпечення судового процесу, а також проводить аналіз основних елементів його адміністративно-правового статусу. Зокрема, автором запропоновано поділ суб'єктів організаційного забезпечення судового процесу на: суб'єктів, які безпосередньо здійснюють правосуддя та забезпечують організацію судового розгляду; суб'єктів, що виконують організаційно-допоміжні функції у діяльності суду; суб'єктів, які забезпечують інформаційно-аналітичний, документальний та технічний супровід судового процесу; а також суб'єктів, до компетенції яких віднесено контрольні, управлінські та дисциплінарні повноваження у сфері функціонування судової системи.

Автор аналізує зміст та основні напрями наукових підходів до визначення сутності інституту патронатної служби та адміністративно-правового статусу помічника судді, виокремлюючи декілька підходів до розуміння цього правового явища, а саме як: особливого різновиду професійної діяльності у сфері публічного управління; складової механізму організаційного забезпечення судового процесу; елементу системи державної служби та патронатної служби; форми організаційно-допоміжного забезпечення діяльності судді; а також комплексного адміністративно-правового інституту, спрямованого на забезпечення ефективного функціонування судової системи та реалізацію права особи на справедливий суд.

У Розділі 2 *«Зміст окремих елементів адміністративно-правового статусу помічника судді щодо організаційного забезпечення судового процесу»* приділяється увага правовому регулюванню діяльності помічника судді, його повноваженням, юридичним гарантіям діяльності, а також особливостям юридичної відповідальності помічника судді. Автор робить висновок про те, що чинне національне законодавство України у сфері правового регулювання діяльності помічника судді потребує подальшого вдосконалення та систематизації. Насамперед, вбачається за необхідне: більш чітке нормативне визначення адміністративно-правового статусу помічника судді; удосконалення механізмів розмежування повноважень між помічником судді та іншими працівниками апарату суду; уніфікація підходів до організації діяльності помічників суддів у судах різних юрисдикцій; а також удосконалення нормативного забезпечення гарантій діяльності помічника судді та механізмів його взаємодії із суб'єктами організаційного забезпечення судового процесу.

У Розділі 3 *«Удосконалення адміністративно-правового статусу помічника судді щодо організаційного забезпечення судового процесу»* автором розкривається зарубіжний досвід функціонування інституту помічника судді та патронатної служби, а також окреслюються напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності помічника судді в Україні. У висновках до розділу автор наголошує, що подальший розвиток механізму організаційного забезпечення судового процесу має здійснюватися з урахуванням сучасних європейських стандартів функціонування судової системи, цифровізації судочинства та підвищення ефективності взаємодії між суб'єктами забезпечення діяльності суду.

Зауважується, що не лише нормативно-правове забезпечення діяльності помічника судді є важливим інструментом належного функціонування системи організаційного забезпечення судового процесу, а й ефективна організаційна взаємодія між суддею, помічником судді, секретарем судового засідання та іншими працівниками апарату суду. Автор підкреслює, що комплексне поєднання правових, організаційних та інформаційно-комунікаційних механізмів здатне забезпечити належний рівень функціонування судової системи та підвищення ефективності здійснення правосуддя в Україні.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Незважаючи на загально позитивну оцінку викладених у дисертації положень, висновків і рекомендацій, необхідно відзначити наявність окремих положень, що мають дискусійний характер та потребують додаткового наукового осмислення. До них, зокрема, можна віднести такі:

У підрозділі 1.2 дисертаційного дослідження, аналізуючи сутність адміністративно-правового статусу помічника судді щодо організаційного забезпечення судового процесу, автор наголошує на важливості організаційно-координаційних та інформаційно-аналітичних форм діяльності помічника судді. Водночас у підрозділі 1.3, характеризуючи структуру адміністративно-правового статусу помічника судді, автор акцентує увагу на правах, обов'язках, гарантіях діяльності та юридичній відповідальності як основних елементах цього правового явища. У зв'язку з цим потребує уточнення позиція автора щодо співвідношення організаційних форм діяльності помічника судді та структурних елементів його адміністративно-правового статусу. Зокрема, потребує додаткового пояснення, чи розглядаються відповідні форми діяльності як складова адміністративно-правового статусу помічника судді, чи як самостійний елемент механізму організаційного забезпечення судового процесу.

У дослідженні автор обґрунтовує необхідність комплексного наукового осмислення адміністративно-правового статусу помічника судді з урахуванням сучасних процесів цифровізації судочинства, реформування судової системи та умов функціонування судової влади в період воєнного стану. Водночас, на нашу думку, окремі аспекти впливу воєнного стану та цифровізації судового процесу на діяльність помічника судді потребували б більш деталізованого аналізу та узагальнення у висновках дисертаційного дослідження, зокрема в частині особливостей організаційного забезпечення дистанційного судочинства та електронної взаємодії між суб'єктами судового процесу.

Дискусійною видається і позиція наукової новизни, пов'язана з обґрунтуванням адміністративно-правового статусу помічника судді як комплексного правового явища, що поєднує елементи державної та патронатної служби. Зважаючи на те, що окремі аспекти правового статусу помічника судді вже були предметом наукових досліджень у галузі адміністративного права та судоустрою, під час публічного захисту доцільним видається додаткове уточнення автором того, у чому саме полягає наукова новизна запропонованого підходу та які його принципи відмінності від уже існуючих наукових концепцій.

Не досить чіткою видається позиція автора щодо віднесення окремих суб'єктів до системи організаційного забезпечення судового процесу. Зокрема, потребує додаткового обґрунтування місце помічника судді у співвідношенні з іншими працівниками апарату суду, насамперед секретарем судового засідання та працівниками канцелярії суду, оскільки їх повноваження у сфері організаційного забезпечення судового процесу в окремих випадках є взаємопов'язаними та частково перетинаються. У зв'язку з цим під час публічного захисту доцільним видається більш детальне обґрунтування критеріїв розмежування компетенції відповідних суб'єктів.

Загалом же зазначені зауваження, однак, не знижують високий науковий рівень та практичну цінність дисертаційної роботи

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Дисертаційна робота пройшла перевірку стосовно академічної доброчесності на етапах попереднього розгляду, що засвідчено відповідними документами

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Шапаренка Олександра Сергійовича на тему: «Адміністративно-правовий статус помічника судді» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, що має вагомe теоретичне і практичне значення, відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор Шапаренко Олександр Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Завідувач кафедри

поліцейської діяльності

Національної академії внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, професор

Сергій БРАТЕЛЬ

Підпис засвідчую:

Проректор Національної

академії внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Олег ТАРАСЕНКО